

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертацію Невмержицької Наталії Михайлівни
“Свідомість сучасної студентської молоді України як фактор
професійної і суспільно-політичної орієнтації”,
подану на здобуття наукового ступеня кандидата філософських наук
за спеціальністю 09.00.03 – соціальна філософія та філософія історії

У дисертації глибоко і компетентно проаналізовано свідомість сучасної студентської молоді України як фактор професійної і суспільно-політичної орієнтації. Актуальність проблеми, на розв'язання якої скероване дослідження, полягає в тому, що поза науковим аналізом усе ще перебувають фактори причинно-наслідкових зв'язків, тенденцій і перспектив світоглядно-свідомісної динаміки студентства. З таких проблемних аспектів узагальнюючі, концептуальні праці або відсутні, або мають вузькосегментативну спрямованість. З огляду на недостатнє висвітлення зазначених дослідницьких аспектів структурування генезису світоглядних пріоритетів свідомості, типологізація та ієрархізація проблемних факторів, їхніх зв'язків, взаємодії і можливих наслідків набуває істотного науково-теоретичного і праксеологічного значення, якому притаманні виразні ознаки актуальності.

Безперечно, осмислення свідомості як цілісного соціального явища, котре утворюють взаємопотенціюючі елементи, надає виразності уявленням щодо природи й закономірностей становлення телеологічно-аксіологічної сфери взагалі й професійної та суспільно-політичної орієнтації зокрема. Компаративний аналіз змістовних відмінностей професійної та суспільно-політичної орієнтації студентів України, Білорусі та Росії сприятиме виявленню корелятивної залежності цих явищ від світоглядно-аксіологічних пріоритетів свідомості студентства трьох країн.

У першому розділі – „Соціально-філософська сутність феномену свідомості” – висвітлено теоретико-методологічні особливості соціально-

філософського осмислення феномену свідомості. Невмержицька Н.М. слушно зазначає, що з часом проблема свідомості не знижує рівня своєї актуальності, а в сучасних умовах навіть загострюється в зв'язку з поліаспектністю і взаємозалежністю багатьох факторів сучасного буття, які спрямлюють істотний вплив на індивідуальну та надіндивідуальну свідомість. Водночас ставлення до різних аспектів буттєвої багатоманітності, а відтак і цілепокладаюче оперування ними значною мірою залежить від вердиктів, які виносяться щодо них на рівні свідомості індивіда, суспільства, людства.

У другому розділі – «Освітня сфера як чинник формування професійної і суспільно-політичної свідомості сучасної молоді України» – окреслено основні напрями досліджень за обраною темою і розкрито значення освітньої сфери для становлення свідомості студентства. Невмержицька Н.М. аргументовано доводить, що кожна система освіти базується на системі цінностей, котра найбільш прийнятна і функціонально ефективна за умов конкретно-історичного соціуму. Похідним від цієї ціннісної ієрархії є вибір стратегії освіти. На характер сучасного вибору накладає істотний відбиток насамперед науково-технічний прогрес, котрий знаменує перехід людства від індустріальної до інформаційної епохи. Йдеться про амбівалентне явище: з одного боку, відбувається глобальна інформаційна революція, а з іншого, – простежується очевидна дисгармонія між матеріальним та духовним буттям, яка все більше набуває ознак фундаментального виклику на адресу всього людства.

Третій розділ дисертації віддзеркалює на прикладі трьох пострадянських країн (України, Росії та Білорусії) зумовленість свідомості студентства соціокультурними і освітніми реаліями. Вибір цього дослідницького напряму цілком віправданий, адже досвід сусідів України з реформування освіти недостатньо досліджений: він висвітлюється фрагментарно й поверхово, часто некоректно корелює з напрямами здійснюваних перетворень. Цей повчальний багаж знань належним чином невідрефлектований, його уроки все ще ґрунтовно не осмислені, а позитивні

результати недостатньо запитані соціальними інститутами, відповідальними за здійснення освітніх реформ.

Окремої уваги заслуговує низка положень наукової новизни. Зокрема, в межах даного дослідження вперше здійснено порівняльний аналіз пріоритетів розвитку освітніх систем України, Росії та Білорусі, на підставі якого виявлено особливості й закономірності, які детермінують генезис свідомості студентської молоді в зазначених пострадянських країнах: зокрема, для Білорусі пріоритетне значення в освітній сфері має принцип рівності можливостей і соціальної справедливості; Росія зосереджує основну увагу на соціальних аспектах державної молодіжної політики і творенні регіональних університетів як центрів не лише освітньо-наукової, а й господарсько-економічної та геополітичної активності; Україна скеровує вістря освітньої політики на відповідність освітньої сфери європейським зразкам і нормативам.

Авторкою дисертації уточнено особливості соціалізації і адаптації молоді до соціальних реалій – зокрема, на відміну від аналогічних процесів на рівні старших вікових категорій, молодь не має значних труднощів, пов’язаних з особистим досвідом і стереотипами, оскільки цей досвід, а також і стереотипи, на рівні яких він закріплений, є незначним і здебільшого некатегоричним на рівні своїх вердиктів. Тому молодь має низку переваг, а саме: кращу адаптованість до змін, вищу соціальну мобільність і на загал прагматичну ментальність.

Невмержицька Н.М. істотно поглибила положення, відповідно до якого уявлення про свідомість, про її змістовні, функціональні та інші ознаки не є трансісторичними і консенсусними: кожна історична епоха, соціокультурне і цивілізаційне середовище формують власну ієрархію смислів і значень свідомості, детерміновану насамперед і в основному панівним у конкретно-історичному випадку світоглядом.

На підтримку і всебічне схвалення заслуговує концептуальний акцент щодо необхідності утвердження особистісно орієнтованої освітньої системи як відображення людиноцентричної тенденції розвитку сучасного світу.

Теоретичне та практичне значення отриманих результатів полягає в поглибленному розумінні сутності й закономірностей функціонування свідомості сучасної студентської молоді. Змістовна квінтесенція виконаного дослідження розширює світоглядні горизонти для систематизації онтологічних і герменевтичних особливостей свідомості взагалі й свідомості сучасної студентської молоді зокрема.

Результати наукового дослідження, є також основні концептуальні ідеї та висновки, що сформульовані в дисертації, відображені у наукових публікаціях автора. Вони пройшли належну апробацію і доповідались на всеукраїнських науково-практичних конференціях.

Разом з тим варто висловити деякі зауваження до тексту дисертації.

По-перше, дещо двозначним за результатом здійсненого дослідження залишається суб'єкт-об'єктний статус сучасної студентської молоді України взагалі та її свідомості зокрема: іншими словами, в яких випадках можна стверджувати про суб'єктність сучасного студентства та сфери його свідомості, а в яких доводиться констатувати статус об'єкта?

По-друге, аспекти професійної і суспільно-політичної орієнтації автором подано як двоєдиний феномен сучасної суспільної дійсності. Однак кожен з цих аспектів має деяку специфіку, яка, за логікою речей, повинна призводити до відмінностей під час взаємодії з фактором свідомості студентської молоді. На жаль, цей аспект опинився на периферії авторської уваги.

По-третє, хоча Невмержицька Н.М. доволі переконливо з'ясувала переваги і недоліки сучасних освітніх систем України, Білорусії та Росії, але пропозиційна частина виконаного дослідження – тобто спосіб поєднання сильних сторін цих освітніх систем – виявилась непропорційно скромною. Якщо ж врахувати, що рефреном у дисертації проходить теза, згідно з якою

перевагиожної освітньої системи є результатом різних складових національної своєрідності (і не лише ресурсного, матеріально-технічного, а й навіть ментального, світоглядного рівня), то можна прийти до висновку про апріорну неможливість ефективного поєднання переваг різних освітніх систем на практиці. Цей аспект потребує більш чіткої, виразної, аргументаційно підкріпленої авторської позиції.

По-четверте, дещо обділеним увагою залишився фактор часових меж, у яких феномен студентської свідомості, скажімо так, здійснює свої повноваження. Річ у тім, що номінально студентське життя триває лише декілька років, і якщо, як слідно зауважує автор, навіть для формування свідомості цього типу потрібен більш-менш тривалий часовий період, то чи не означає це, що, ледь сформувавшись, свідомість студентської молоді припиняє своє існування, оскільки час студентського життя вже добіг до кінця?

По-п'яте, слідно зазначаючи, що освіта – це достеменно соціокультурний феномен, а відтак наявний статус-кво суспільства в ресурсній і світоглядній сферах об'єктивно накладає певні обмеження на діапазон можливих трансформацій освіти, Невмержицька Н.М. проігнорувала потребу більш чіткої демаркації функціональних можливостей освіти – принаймні, в сенсі впливу на процес формування свідомості сучасної студентської молоді. На тлі безперечного домінування соціокультурного середовища виникають сумніви щодо істотності, впливовості фактора освіти загалом і в сенсі становлення свідомості сучасної студентської молоді зокрема.

Втім, наведені зауваження не перекреслюють наукову значущість дисертаційної роботи Невмержицької Н.М., яка в цілому є науково плідною, насиченою багатьма елементами наукової новизни на рівні як постановки проблеми, так і методології її аналізу та висновків. Положення наукової новизни обґрунтовані переконливо. Дисертаційна робота має істотне теоретичне й практичне значення. Висновки, сформульовані в дисертації,

Тема роботи та її зміст співпадають дисертації Невмержицької Н.М. Наукова новизна та висновки корелюються з метою і основними завданнями. Дисертація оформлена відповідно до вимог. Автореферат своїм змістом відображає зміст дисертації, а його положення ідентичні основним положенням дисертації.

Подана до захисту дисертація Невмержицька Н.М. „Свідомість сучасної студентської молоді України як фактор професійної і суспільно-політичної орієнтації” виконана на належно високому теоретичному і методологічному рівнях, який відповідає вимогам пунктів 9, 11, 12, 13 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567.

Таким чином, дослідниця цілком заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата філософських наук за спеціальністю 09.00.03 – соціальна філософія та філософія історії.

Доктор філософських наук, професор
Національного педагогічного університету
імені М. П. Драгоманова, завідувач
кафедри філософії мови, порівняльного
мовознавства та перекладу

В.М. Вашкевич

НПУ імені М.П.Драгоманова
запис В.М. Вашкевича
довідчуло ЧОГ
Знайомий секретар Уваркіна О. В.

17.12.2016 р.